

Зайченко Н.І.,

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук
Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т.Г. Шевченка

ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГА ПРО РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПОЛІТИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Іспанський педагог Лоренсо Лузуріага (Lorenzo Luzuriaga Medina) (1889–1959) розглядав соціальну педагогіку і політичну педагогіку в континуумній єдності. Вважаючи їх самостійними науковими напрямками сучасної педагогіки, Лоренсо Лузуріага тим не менше не виключав історичного тісного зв'язку соціальної і політичної педагогіки та походження останньої із серцевини соціальної педагогіки. На його погляд, політична педагогіка спрямована на дослідження відношення “виховання – держава” [1, с. 102], на розв'язання специфічних проблем в освітній галузі, зокрема питань, пов'язаних із церковним і державним втручанням в освітню сферу, визначенням співвідношення між державною та приватною освітою тощо [1, с. 105].

Лоренсо Лузуріага бачив релігійне виховання одним із найбільш значущих політико-педагогічних феноменів. Він стверджував, що проблема релігійного виховання чи не найбільше піддавалася полеміці в історії педагогіки, а в ХІХ ст. – взагалі була “основною проблемою” [1, с. 148].

Педагог наголошував, що церква мала великий вплив на освіту в історії західноєвропейських країн, особливо в середньовічний час, хоча ніколи церква не була монополістом у виховній сфері. Найбільш тривалою історичною традицією релігійного виховання вирізнялися країни Європи, в яких державною релігією був католицизм, зокрема Іспанія і Португалія. Католицька церква в цих країнах вимагала, щоби виховання й освіта базувалися на християнському вченні, і рішуче боролася зі спробами секуляризації освітньої сфери.

Лоренсо Лузуріага зауважував, що виховання під егідою католицької церкви мало виключний характер. У папських енцикліках, особливо в Енцикліці Пія ХІ (1929 р.), нейтральна або світська школи осуджувалися. Так раніше вже робилося в Енцикліці Пія ІХ в 1864 році [1, с. 149–150].

У тих країнах, де після Реформації поширився протестантизм (лютеранство, англіканство, кальвінізм і т. п.), релігійне виховання здійснювалося під егідою церкви, проте церква не була єдиним й основним фактором впливу на освітню галузь. У протестантських країнах (Німеччина, Велика Британія, Швеція та ін.) швидко розвинулася мультіконфесіональна школа, а з часом – і позаконфесіональна [1, с. 151].

За твердженням Лоренсо Лузуріаги, “позаконфесіональна освіта поширилася в європейських країнах внаслідок процесів секуляризації та лібералізації, започаткованих в Епоху Відродження” [1, с. 153].

У монографії “Історія народної освіти” (Буенос-Айрес, 1946 р.) Лоренсо Лузуріага висловлював міркування, що саме з часів Реформації XVI ст. в європейських протестантських країнах розвинулася державна освіта для народних мас і тривалий час вона контролювалася місцевою владою та церквою. У XVII ст. в освіту дедалі більше проникали наукові ідеї [2, с. 15].

У країнах із католицьким віросповіданням (Франція, Італія, Іспанія, Португалія та ін.) у XVI–XVII ст. освіта здебільшого контролювалася церквою. “Єдиними інституціями народного характеру в цю епоху були університети та муніципальні школи. Проте й ті, й інші були наділені автономіями і не становили систему народної освіти”, – підкреслював Лоренсо Лузуріага [2, с. 41].

В іншій праці – “Історія освіти і педагогіки” (Буенос-Айрес, 1971 р., вперше видано 1953 р.) педагог пояснював, що поява християнства в свій час змінила хід історії західної цивілізації. Християнське виховання ґрунтувалося на таких ідеях: визнання цінності індивіда як божественного творіння; прагнення до витворення всесвітнього людського братства; фундація людських відносин на любові та милосерді; визнання істотної рівності всіх людей, незалежно від їхнього економічного становища чи приналежності до соціального класу; надання переваг способу життя чуттєвому й сентиментальному перед життям інтелектуальним; знецінення теперішнього земного життя порівняно з буттям подальшим, а звідси – спрямування виховання людини на виконання земного призначення задля досягнення вічного щастя; розуміння церкви як підпори християнської віри, а отже, наставника у справі виховання [3, с. 78].

На переконання Лоренсо Лузуріаги, Реформація в Європі – “складник великого гуманістичного руху, започаткованого в Епоху Відродження; просякнення гуманізмом релігійного життя” [3, с. 113].

Гуманістичні і Реформаційні ідеї були схожі, по-перше, в аспекті визнання цінності особистості та її свободи; по-друге, стосовно заперечення всілякого догматичного авторитету; по-третє, щодо фокусування саме на духовному житті людини, а не на прийнятих вченнях. “Реформація більше, ніж Гуманізм, сприяла соціальним змінам”, – констатував педагог [3, с. 113].

Так, одним із найважливіших наслідків Реформації стало розвинення посправжньому народної освіти, оскільки навчитися читати Біблію стало справою кожного. Від XVI ст. у протестантських країнах елементарна початкова освіта стала доступною для народних мас. Значущим завоюванням Реформації було й те, що ця освіта дедалі більше набувала національного характеру [3, с. 114].

У монографії “Соціальна і політична педагогіка” (Буенос-Айрес, 1958 р., вперше видано 1954 р.) Лоренсо Лузуріага виловлювався більш категорично: “Реформація сприяла педагогічній політиці релігійного національного характеру. А освіта, в дійсності, була інструментом церкви, однак церкви націоналізованої і, отже, тісно пов’язаної із державою” [1, с. 115].

Від XVI ст. в Європі поширювалася світська освіта, а держава поступово перебирала на себе виховну функцію, раніше виконувану церквою. Ідея школи без релігії захищалася мислителями доби Просвітництва. Протягом XIX ст. точилася постійна боротьба між церквою і державою стосовно світської освіти. У Франції у 1882 році було прийнято освітній закон Жюльє Феррі, згідно з яким навчання релігії припинялося в школах, натомість упроваджувалося “моральне і громадянське виховання”. В той же час у державних школах залишався один день на тиждень, здебільшого – неділя, коли батьки могли приділити релігійному вихованню дітей поза межами школи [1, с. 155–156].

Таким чином, в оригінальній педагогічній концепції Лоренсо Лузуріаги релігійне виховання було представлено як важливий політико-педагогічний феномен. Здійснюючи історико-педагогічний аналіз цього феномена, науковець зосереджував основну увагу на тому, що в історії Європи тривалий час церква більше, ніж будь-який інший соціальний суб’єкт і навіть держава, визначала освітню політику країн і лише внаслідок Реформації XVI ст. ця тенденція почала поступово змінюватися на користь держави, хоча й далеко не всюди. На переконання Лоренсо Лузуріаги, саме розгляд релігійного виховання як політико-педагогічного явища в історичній ретроспективі дає точне уявлення про відмінні шляхи розвинення народної освіти в європейських країнах від Реформаційного часу, коли ця відмінність обумовлювалася головним чином боротьбою конфесій.

Список використаних джерел

1. Luzuriaga L. *Pedagogia social y politica*. Buenos Aires: Ed. Losada S. A., 1958. 230 p.
2. Luzuriaga L. *Historia de la educacion publica*. Buenos Aires: Ed. Losada S. A., 1946. 250 p.
3. Luzuriaga L. *Historia de la educacion y la pedagogia*. Buenos Aires: Ed. Losada, 1971. 282 p.